

บทคัดย่อ

โครงการพัฒนาทุ่งช้าง สู่เมืองน่าอยู่น่าอยู่ ต้นแบบของการพัฒนาชุมชนสู่การพัฒนาเมือง มุ่งเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ให้เกิดการเฝ้าระวังและป้องกันตนเองระดับชุมชนผ่านกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาในมิติด้านอาชีพ การศึกษาและสุขภาพ เพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเลือกพื้นที่อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่านเป็นพื้นที่และกลุ่มตัวอย่างนำร่องของการวิจัย โดยค้นหากระบวนการและแนวทางการแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ (Area Based Solutions) ที่มีความเหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น เพื่อสร้างต้นแบบ “รูปแบบองค์ความรู้ในการพัฒนาท้องถิ่น” โดยมีเป้าหมายในการสร้างกระบวนการขับเคลื่อนทางสังคม ด้วยการใช้ “เครือข่ายคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.)” เป็นเครื่องมือหลักของการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนและภาคประชาสังคม ในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนและเสริมสร้างพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในท้องถิ่น จากกระบวนการถอดบทเรียน วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล โดยกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบไปด้วยกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การประชุมกลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์เจาะลึก ซึ่งได้กำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจากบุคคลต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการทำงานทั้ง 4 มิติ ได้แก่มิติด้านการเกษตร มิติด้านการท่องเที่ยว มิติด้านการศึกษา และมิติด้านสุขภาพ ตลอดจนบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีความสำคัญในการเป็นต้นแบบเพื่อพัฒนาทั้ง 4 มิติ โดยผลการศึกษาวิจัย พบว่าประชาชนในอำเภอทุ่งช้างทุกภาคส่วนให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาอำเภอทุ่งช้างภายใต้ “เครือข่ายพชอ.” ในมิติด้านการเกษตร ด้านการท่องเที่ยว ด้านการศึกษาและด้านสุขภาพ โดยมีการรวบรวมแกนนำอาสาสมัครเป็นคณะกรรมการกลางเครือข่ายพชอ. ทุ่งช้าง (Core Team) ดำเนินงานหลัก 13 คน และพัฒนาเครือข่ายพชอ. ทั้ง 4 มิติ และมีการจัดตั้งคณะกรรมการเครือข่ายพชอ. มิติด้านการเกษตร 23 คน มิติด้านการท่องเที่ยว 24 คน มิติด้านการศึกษา 39 คน และมิติด้านสุขภาพ 30 คน รวมทั้งสิ้น 129 คน ผลจากการดำเนินการจัดประชุมกลุ่มย่อยและจัดตั้งคณะกรรมการเครือข่ายพชอ. มิติด้านต่างๆ แสดงให้เห็นถึงพลังและศักยภาพของ “คน” และ “ทรัพยากร” ในพื้นที่อำเภอทุ่งช้างที่มีความต้องการและสามารถพัฒนาอำเภอทุ่งช้างอย่างยั่งยืนและเป็นต้นแบบกระบวนการขับเคลื่อนทางสังคมและสามารถถอดบทเรียน “รูปแบบองค์ความรู้ในการพัฒนาท้องถิ่น” ให้กับชุมชนอื่นๆ ได้ จากการพัฒนาเมืองทุ่งช้างทั้ง 4 มิติ ได้ผลดังนี้ มิติด้านการเกษตรได้จัดทำคลังข้อมูลเกษตรกรต้นแบบและเทคนิคการปลูกพืชเศรษฐกิจของอำเภอทุ่งช้าง ทั้งนี้ผลของการรวบรวมข้อมูลตลอดห่วงโซ่การผลิตสินค้าเกษตรทำให้พบโอกาสในการพัฒนาคุณภาพและยกระดับราคาผลผลิตที่ไม่ใช้สารเคมี เช่น เงาะ ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจในพื้นที่การเกษตรบ้านทุ่งผึ้ง โดยเกษตรกรได้เข้าสู่กระบวนการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมและได้เชื่อมโยงผลผลิตอินทรีย์กับระบบตลาดเฉพาะของผลผลิตอินทรีย์ อาทิเช่น บริษัท สังคมสุขภาพ จำกัด ส่งผลให้สามารถยกระดับราคาเงาะ จากราคา 25 บาทต่อกิโลกรัม เป็น 42 บาทต่อกิโลกรัม นอกจากนี้ยังได้เชื่อมโยงผลผลิตทางการเกษตรของอำเภอทุ่งช้างกับตลาดโรงงานแปรรูปในอำเภอทุ่งช้างอีกด้วย ในมิติด้านการท่องเที่ยวจากการสำรวจข้อมูลและประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ทุ่งช้างตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ พบว่า อำเภอทุ่งช้างมีศักยภาพและสามารถพัฒนาให้เป็นเมืองท่องเที่ยวได้แต่ต้องได้รับความร่วมมือจากคนใน

ชุมชนเพื่อช่วยกันพัฒนาพื้นที่ นอกจากนี้ยังได้นำข้อมูลมาจัดทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอทุ่งช้างโดยแบ่งออกเป็น 2 เส้นทางได้แก่เส้นทางเที่ยวอัมบุญและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและวิถีชุมชน รวมทั้งจัดทำปฏิทินประเพณีและวัฒนธรรมประจำปีของอำเภอทุ่งช้างเพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอำเภอทุ่งช้าง ในมิติด้านการศึกษาจากการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น “รักษ์ทุ่งช้าง” และได้ทดลองนำไปจัดการเรียนการสอนกับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ในการศึกษาประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นอำเภอทุ่งช้างนักเรียนได้เข้าไปเรียนรู้เรื่องต่างๆ ในชุมชน แต่ในบางเรื่องนักเรียนไม่สามารถเรียนรู้จากชุมชนได้เนื่องจากไม่มีการจัดกิจกรรมนั้น ดังนั้น มิติด้านการศึกษาจึงวางแผนพัฒนาและจัดทำศูนย์ข้อมูลหลักสูตรท้องถิ่นโดยบูรณาการร่วมกับมิติด้านการเกษตร มิติด้านการท่องเที่ยวและมิติด้านสุขภาพ เพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าไปศึกษาเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ในมิติด้านสุขภาพได้จัดทำคลังข้อมูลสมุนไพรและการดูแลสุขภาพของต้นแบบผู้ที่มีสุขภาพดีรวมทั้งยังได้จัดทำเมนูอาหารสำหรับผู้ป่วยโดยเชื่อมโยงกับมิติด้านการเกษตรในการเลือกใช้วัตถุดิบจากผลผลิตตามฤดูกาลในพื้นที่อำเภอทุ่งช้าง นอกจากนี้เครือข่ายพหุ.มิติด้านสุขภาพยังได้จัดทำโปรแกรมการออกกำลังกายร่วมกับคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับตำบล (พชต.) ทุกตำบลในอำเภอทุ่งช้างเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้ออกกำลังกายอีกด้วย

Abstract

“Model of Community Development for City Development, Thungchang Community for Livable Nan” aims to establish engagement between actors in Thungchang community to create awareness and self-defense in terms of career, education, and wellness, through learning and developing process to achieve sustainable development of the community. The researchers have chosen Thungchang district of Nan province to be the research area, as well as its citizens to be the research subjects. In this area, this project explores a procedure and area-based solutions that are suitable in rural context to create a model “Knowledge of Developing a Rural Area”. The goal of this model is to start a social process by using District Health Board (DHB) as a key to cooperation between government sector, private sector, citizens, and civil society. Lesson learned, analysis, and synthesis are the processes utilized to sustainably develop the rural area and to reinforce rural human resources development. Qualitative research methods include documentary research, focus group, and in-depth interview. The researchers set subjects of this project based on exemplary successful people from their careers which can be divided into 4 career dimensions, including agriculture, tourism, education, and wellness, as well as involved exemplary people who play important roles in developing those dimensions. The results show that actors in Thungchang district were willing to participate in the project developing the district under DHB in terms of agriculture, tourism, education, and wellness. There was a gathering of 129 volunteers in total taking part in DHB, 13 people on the central board (Core Team), 23 people on an agriculture board, 24 people on a tourism board, 39 people on an education board, and 30 people on a wellness board. The results from every dimension of DHB and doing focus group highlight the potential of “people” and “resources” in developing the district sustainably. Moreover, both have the potential in being a model of the social process and being able to create a learned lesson “Knowledge of Developing a Rural Area” for other communities. After the development, the results are detailed according to the 4 dimensions. The first dimension, agriculture, exemplary farmers name archive and Thungchang cash crop planting strategies archive were created. The data collected throughout the agricultural value chain reveals opportunities to develop quality and add value to the non-chemical crops, including Rambutan, Thung Pung farmland’s crop. The farmers had worked to be certified according to Participatory Guarantee System (PGS), then delivered their organic product into a particular organic market, like Lemon Farm. By doing so,

Rambutan was value-added from 25 baht per kilograms to 42 baht per kilograms, and Thungchang agricultural commodities were delivered to food processing factories market in Thungchang district as well. Secondly, tourism dimension, according to Thungchang tourism potential investigation and assessment from many attractions, it is found that Thungchang district could be a tourist city if the citizens fully collaborated in developing it. The collected data was also used to create 2 tourism routes in the district, including Merit Route and Nature & Folkways Route. Moreover, Thungchang annual tradition and culture calendar was made to promote tourism of the district. For the third dimension, education, a local curriculum “Thungchang Conservation” had been provided to be tested if it is effective to educate high school students. After the test, it is found that the students learned about the district tradition and culture, but they could not learn aspects that had not been provided in the community. For this reason, a local curriculum development center, with an integration of the other 3 dimensions studied, needs to be established, so that the students can access the knowledge at one’s convenience. Lastly, wellness dimension, beneficial herb archive and healthcare suggestion archive collected from exemplary robust people were created. A list of healthy dishes for patients made from Thungchang seasonal ingredients according to agriculture dimension was also created. Moreover, every Sub-District Health Board in Thungchang and DHB collaboratively designed an exercise program to encourage the citizens to do exercises.